

ANNO DOMINI MCXLIII.

WILLELMUS

MALMESBURIENSIS MONACHUS.

NOTITIA.

(Ex præfatio D. Georgii Waitz, prof. publ. Gott., ad Excerpta ex Willelmi scriptis Malmesburiensis historicis, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. t. X, p. 449.)

Inter rerum Anglicarum scriptores qui sæculo XII floruerunt, primum locum tenet Willelmus, monachus Malmesburiensis, vir litterarum amore, industria et doctrina conspicuus, qui iterum iterumque res patrias et externas exponendas sibi sumpsit, eoque magnam apud posteros laudem meruit. Eodem consilio hoc sæculo Florentius Wigorniensis, Henricus Huntindoniensis et Simeon Dunelmensis ducti sunt, necnon posterioris ævi scriptores, Willelmi plerumque vestigiis inhærentes, Rogerus de Wendover alii, libros suos rerum in Gallia, Germania, Italia atque Terra Sancta gestarum narratione ornaverunt.

Willelmus, inde a pueritiæ annis litteris opera navata, non vulgarem scribendi peritiam sibi comparavit, et mox magno historiæ amore illectus, præter Vitas sanctorum et opera quædam theologica philosophicæque, ter vel quater libros historicos componendos suscepit. Qua de re ipsum disserentem audiamus (1): Dicitur, inquit, quod et parentum cura et meapte diligentia libris insuevi. Hæc me voluptas jam inde a pueritiâ cepit, hæc illecebra mecum parilibus adolevit annis; nam et ita a patre institutus eram, ut si ad diversa declinarem studia, esset animæ dispendium et famæ periculum. Quocirca memor sententiæ: « Cupias quodcumque necesse est » extorsi juventuti meæ ut libenter vellem quod non velle honeste non possem. Et multis quidem litteris impendi operam, sed aliis aliam. Logicam enim, quæ armat eloquium, solo libavi auditu; physicam, quæ medetur valetudini corporum, aliquanto pressius concepi; jam vero ethicæ partes medullitus rimatus, illius majestati assurgo, quod per se studentibus pateat et animos ad bene vivendum componat; historiam præcipue, quæ jocunda quadam gestorum notitia mores condicendos ad bona sequenda vel mala cavenda legentes exemplis irritat. Itaque cum domesticis sumptibus nonnullos exterarum gentium historicos conflasset, familiari otio quærere perrexi, si quid de nostra gente memorabile posteris posset reperiri. Hiuc est quod ab antiquo scriptis non contentus, ipse quoque scripturæ incepti, non ut scientiam meam, quæ pene nulla est, proponerem, sed ut res absconditas, quæ in strue vetustatis latebant, convellerem in lucem. Quapropter opiniones volaticas despuens, chronica longe lateque corrogavi, sed nihil propemodum hac, fateor, profeci industria. Omnibus enim decursis, inops remansi scientiæ, quippe ante non inveniens quod legerem quam lecturæ desinerem.

Tria exstant opera historica ab Willelmo conscripta, Gesta regum Anglorum, Gesta pontificum Anglorum, Historia novella; præter quæ ipse Chronicam affert libris tribus digestam, qua nunc caremus (2). Quadragesimo ætatis anno nondum exacto, majorem horum partem Willelmus confecisse videtur (3). Sed neque postea hac cura se abdicavit. Nam cum regum Anglorum Gesta inter annos 1119-1124 scriperet, Historiam

(1) Gestorum libr. II, prol.

(2) Historiæ novellæ prologus Roberto, filii regis Heinrici et comiti Glæcestrensi, inscriptus: *Pleraque gestorum præcellentis memoriæ patris vestri stylo apponere non neglexi, et in quinto libro regalium actuum et in tribus libellis quibus Chronica dedi vocabulum. Nunc ea quæ moderno tempore... acciderunt in Angliâ ut mandentur posteris, desiderat animus vestræ serenitatis. Chronicon illud fortasse*

historiam annorum 1120-1128 exposuit. In illo enim anno Gesta regum desinunt, inde ab hoc Historia novella incipit.

(3) Hardy ex Willelmi commentariis in Lamentationes Jeremiæ iueditis affert (Præf. p. 1, n. 3), hos quadragesimo ætatis anno scriptos esse ibique Willelmum se juventutis diebus in historia scribenda delectatum esse profiteri.

novellam usque ad a. 1142 deduxit, eamque longius continuandam sibi proposuerat (4). Quod quominus faceret, ipsum morte impeditum esse verisimile est. Præterea de Willelmi vita nihil fere constat, qui annos in monasterio Malmesburiensi deguisse videtur, ubi primum librarii, postea præcentoris officium susceperat, abbatis dignitate sibi oblata sed non recepta. Verum etiam in aliis Angliæ ecclesiæ libros et notitias collegit, quibus in historia conscribenda uteretur; cum viris dignitate conspicuis non raro conversatus est, ex quorum ore quæcumque de rebus apud externos gestis narraverunt in schedas retulit (5), et quamvis « volaticas famas » se sprexisse dicat, his nimis fisus esse videtur (6).

Cum Willelmus, historia suæ gentis antiqua elegantius et ornatius descripta, rebus vero suo tempore gestis satis fideliter et candidè narratis, magnam sibi laudem comparaverit, multis in eo tamen vituperabilis videbatur quod nimia crudelitate res miraculosas et fabulosas memoriæ tradiderit. Et sane negari nequit multa apud Malmesburiensem legi quæ a vera historia longe recedant, eaque maxime in illa libri parte qua aliena regna tetigit. His enim locis plerumque non scriptos libros aliave monumenta fide digna adhibuit, sed rumorem populi, monachorum aliorumque hominum narrationes secutus est, id fortasse studens ut his illecebris propositis clerici et laici ad libros legendos allicerentur. Quæ opinio ipsum certe non sefellit. Nam posterioris temporis scriptoribus hæc præcipue se commendarunt, a multis exscripta et latius propagata. Neque nobis prorsus displicebunt. Nam si veræ historiæ minus conferunt, ad traditionem et vulgi narrationes medio ævo per gentes circumlatas cognoscendas faciunt.

(4) Liber III in his verbis finit : *Sed hæc in volumine sequenti Deo volente latius expeditur, quorum loco in aliis codicibus, nonnullis additis, hæc ejusdem sententiæ leguntur : Quæ tamen latius persequi fert animus, si unquam dante Deo ab his qui interfere veritatem accepero.*

(5) Cf. quæ infra leguntur c. 170 : *dicam quod a quodam loci nostri monacho, genere Aquitanico, ætate proveccto, arte medico, in pueritia audire me memini*; c. 263 : *seria relatione ejus audivi qui se illa ex ore Hugonis abbatis Cluniacensis audisse juraret*; c. 290 : *Audivi virum veracissimum referen-*

tem, c. 293 : dicam quod ibidem occidisse vir reverendus mihi narravit.

(6) Ita c. 167 : *non absurdum, inquit, erit, ut opinor, si litteris mandemus quæ per omnium ora volitant.* Cf. tamen c. 194 : *Occurrunt hoc loco quæ de illo viro feruntur magna miracula — quibus ideo supersedeo, quia æstimationem lectoris supergredi nolo, et verba quibus in Gestorum sine c. 445 gloriatur : Ego enim veram legem secutus historiæ, nihil unquam posui nisi quod a fidelibus relatoribus vel scriptoribus addidici.*

NOTITIA LITTERARIA.

(FABRIC., *Biblioth. med. et inf. Latinitatis*, tom. III, pag. 152.)

Willelmus Somerset *Malmesburiensis* a Maiddulphi curia (Maiddulphesbury) monachus ord. Bened. et bibliothecarius ac præcentor Meldunensis sive Malmesburiensis, prosa et carmine eruditus et de historia patria sive Anglorum meritissimus, *cujus libros*, inquit cap. 166. Lelandus, *cum in manus sumo, sumo autem cum frequentissime tum lubentissime, toties vel admirari cogor hominis diligentiam, felicitatem, judicium. Diligentiam, quod passim ostendat se ingentem bonorum auctorum numerum legisse : felicitatem, quod illorum elegantiam et nervos æmulus ipse in suis lucubrationibus belle exprimat : judicium denique, quod multa ab aliis temere scripta, ad incudem revocet revocataque luci et veritati restituat. Vixit adhuc, plura pollicitus anno Christi 1143. Edita ejus scripta hæc sunt :*

Regalium sive De rebus gestis regum Anglorum a primo Saxonum adventu, circa annum 449, ad annum duodevicesimum Henrici I, sive A. C. 1127, libri V, ad Robertum Glocestriæ comitem, regis Henrici filium.

Historiæ novellæ libri tres ab A. 1127 ad an. 1143, ad eundem Robertum :

De gestis pontificum Anglorum ad annum circiter 1125 libri IV, quorum primus est de Cantuariensibus, Rossensibusque. Secundus, de Londinensibus atque Orientalium Anglorum, Occidentaliumque Saxonum episcopis et monasteriis. Tertius, de Eboracensibus, Hangustaldensibus et Witternensibus, Can-

didæ Case, Lindisfarnensibus ac Dunelmensibus. Quartus, de Wigorniensibus, Herefordensibus, Legecestrensibus, Dorcestrensibus sive Lincolnensibus atque Eliensibus. Hæc scripta Willelmi prodire in collectione Historicorum Angliæ post Bedam præcipuorum, curante Henr. Savillio Lond. 1596, et Francof. typis Wechelianiis 1601, fol.

Librum V de pontificibus Anglorum primus edidit H. Warthonus in limine tomi II Angliæ sacræ, Lond. 1691, fol., et sub idem tempus Thomas Galeus inter Scriptores XV, Oxon. 1691, fol. pag. 357. In eo præter plures de antiquitatibus Malmesburiæ chartas, continetur Vita Aldhelmi Shireburnensis episcopi, cujus solam epitomen Baleus viderat, edideratque Mabillonius Sæc. Benedictin. IV, pag. 726.

Vita S. Wulstani episcopi Wigorniensis ad fratres Wigorniensis, libris III, in tomo secundo Angliæ sacræ, pag. 241-270, et cum notis Henschenius tom. VI Maii 25, p. 79.

Liber de antiquitate Ecclesiæ Glastoniensis, ab eodem vulgato Galeo in laudata XV scriptorum sylloge, p. 289.

Epistola ad Petrum monachum Meldunensem, præfixa Joannis Scoti Erigenæ libris V de naturarum divisione, et ex ms. Thuano edita a Thoma Galeo ante Scoti libros, Oxon. 1681, fol.

Multa alia condidit Willelmus necdum prolata in lucem, qualia sunt, memorata Lelando cap. 166, Baleo II, 75, et Pitseo p. 209.